

КОРПУС СУДДІВ ХАРКІВСЬКОЇ, КИЇВСЬКОЇ ТА ОДЕСЬКОЇ СУДОВИХ ПАЛАТ ЗА ЧАСІВ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

СЕРЕДА Ольга Вадимівна,
*к.ю.н., асистент кафедри історії
держави та права України і зарубіжних
країн Національного юридичного
університету ім. Я. Мудрого*

В умовах Лютневої революції судді Харківської, Київської та Одеської судових палат опинилися між «двох вогнів» – Тимчасового уряду та Центральної ради. Протилежні підходи до розбудови судової системи на території України суттєво позначилися на роботі судових установ та формуванні корпусу суддів. Склався дуалізм в організації та функціонуванні судової гілки влади в цілому.

Тимчасовий уряд відстоював ідею єдиного суду для всієї Росії за дореволюційним зразком. Головним доказом цього була заборона створення секретарства судових справ при затвердженні структури і складу Генерального секретаріату (вересень 1917 р.). Декларація Генерального секретаріату від 12 жовтня 1917 р. в справі організації судової системи в Україні підтвердила цю вимогу Тимчасового уряду. Згідно документу суд лише пристосовувався «до місцевого населення стосовно до нових форм життя на Україні» [1, с. 514-518].

Відтак судова система України була приведена у відповідність до першої редакції Судових уставів 1864 р. та скасовувалися усі судові установи, створені з ініціативи населення або місцевих органів, а в липні - усіх тимчасових судів. В українських губерніях діяли демократичні принципи судочинства: незалежність суду, незмінність суддів, участь у розгляді багатьох справ присяжних засідателів, рівність сторін, право на захист.

Водночас, відмежувавшись від подій у Петрограді, Центральна Рада рішуче стала на шлях формування власної судової системи. Ця ідея була висловлена в Декларації Генерального секретаріату судових справ від 10 липня 1917 р., якою окреслювалося коло його діяльності: «Завданням секретаріату в судових справах має бути підготовка судових інституцій на Україні до тих форм і того стану, в яким вони мають бути в автономній Україні. Ця робота має поділятися на підготовку справи українізації та демократизації суду і вироблення законопроектів, які б намітили форми суду, що відповідали б автономному ладові на Україні» [1, с. 487]. На виконання цього положення 3 листопада 1917 р. створено секретарство судових справ в складі Генерального секретаріату під керівництвом

М. Ткаченка. Секретарство брало на себе обов'язки приступити до реорганізації системи права й судових установ.

Конкретні програмні цілі Центральної Ради щодо реформ судової системи та корпусу суддів були викладені в Третньому Універсалі: «Суд на Україні повинен бути справедливий, відповідний духові народу. З тою метою приписуємо генеральному секретарству судових справ зробити всі заходи для упорядкування судівництва і привести до згоди з правними поняттями народу» [2, с. 1].

Центральна Рада зберегла демократичні форми судової системи, спираючись на Судові устави 1864 р. Існуюча в Україні судова система фактично була залишена. Її основними структурними елементами виступали окружні суди й судові палати. Одночасно Центральна Рада провадила роботу з вдосконалення судової системи в УНР. Згідно із законом від 17 грудня 1917 р. вона визнала неправомочність судових палат з 1 грудня 1917 р. Їх повноваження передані новим судовим установам - апеляційним судам. Відповідно до закону «Про заведення апеляційних судів» в УНР створювалися три апеляційні суди: Київський (для Київської, Полтавської, Чернігівської, Волинської і Подільської губерній, Холмщини та Полісся), Харківський (для Харківської, Катеринославської губерній, Бердянського та Мелітопольського повітів Таврійської губернії) і Одеський (для Херсонської губернії і Дніпровського повіту Таврійської губернії). Цим законом колишні судові палати формально не ліквідовувались, але фінансування їх із Головної скарбниці УНР заборонялося, що було рівноцінно їх фактичному скасуванню.

Від дня проголошення Генеральним судом про початок своєї діяльності судові установи на території України повинні подавати йому всі судові справи, які до того міг розглядати Сенат. справи, подані до Сенату до дня проголошення Генеральним судом про початок своєї діяльності, визнавалися Українською Народною Республікою правосильними й обов'язковими для судових установ України.

22 грудня 1917 р. Генеральне секретарство оголосило конкурс на заміщення посад суддів, а 2 січня були проведені вибори перших восьми Генеральних суддів. Ними стали М. Пухтинський, П. Ачкасов, О. Бутовський, Ф. Попов, М. Радченко, О. Хруцький, С. Шелухін, Г. Шиянов. Після формування свого першого складу Генеральний суд мав право рекомендувати Центральній Раді кандидатів на вакантні місця. Згодом до його складу було обрано П. Яценка, М. Василенка, К. Товкача, А. Марголіна, М. Чернявського.

Певних вимог до кандидатів на посади суддів Генерального суду не було вироблено. У конкурсі могли брати участь усі бажаючі, подавши заяву до секретаріату судових справ. Останній рекомендував усіх кандидатів Центральній Раді, яка обирала необхідне число суддів шляхом таємного голосування. На практиці вибори суддів Генерального суду проходили в обстановці реальної боротьби: для голосування було запропоновано 17 кандидатур, а весь список кандидатів налічував 30 осіб.

23 грудня 1917 р. Центральна Рада прийняла закон «Про умови обсадження і порядок обрання суддів Генерального та апеляційного судів», яким у загальних рисах визначила вимоги до кандидатів на посади суддів Генерального суду. Зокрема, встановлювалося, що для осіб з вищою юридичною освітою було достатньо простої більшості голосів членів Центральної Ради, а для осіб які її не мали, - 3/5 голосів.

Революційні події підірвали стабільність судових органів та викликали паніку серед суддів та працівників апарату. Розпочалися масові звільнення з посад суддів судових палат, частими стали клопотання про переведення на аналогічні посади до територіально віддалених судів. Разом з тим, слід відзначити визнання Центральною Радою та Тимчасовим урядом ефективності судової системи, принципів і форм судочинства, вироблених

у ході судової реформи 1864 р.

Список використаних джерел:

1. 1917 год на Киевщине: Хроника событий / Ред. В. Манилов. - Харьков: Пролетарий, 1928. - 566 с.
2. Нова Рада: українська щоденна газета. – 1917. – 8 лист. – 1 с.

